

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри менеджменту імені професора Й. С. Завадського
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора економічних наук, доцента **ВАКУЛЕНКА Віталія Леонідовича**
на дисертацію **КОРНІЙЧУКА Тимофія Андрійовича**
на тему: «**Маркетингові дослідження інвестиційної привабливості
сільськогосподарських підприємств в процесі відбудови економіки України**»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 075 «Маркетинг»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дослідження. В умовах повномасштабної війни та подальшого відновлення економіки України аграрний сектор відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, стабілізації експортного потенціалу, формуванні валютних надходжень та відновленні регіональних економік. Водночас сільськогосподарські підприємства функціонують у середовищі підвищеної невизначеності, обмеженого доступу до фінансових ресурсів, зростання виробничих і логістичних витрат, руйнування інфраструктури та високих інвестиційних ризиків. За таких умов залучення інвестицій стає ключовою передумовою модернізації виробництва, впровадження інноваційних технологій та забезпечення сталого розвитку аграрного бізнесу.

Рівень інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств України залишається недостатнім, що зумовлено не лише макроекономічними та воєнно-політичними чинниками, але й недосконалістю механізмів інвестиційного планування, слабкою координацією між органами державної влади та суб'єктами господарювання, обмеженим використанням сучасних маркетингових інструментів у процесі формування інвестиційних стратегій. Це знижує ефективність залучення капіталу та стримує реалізацію проєктів розвитку аграрного сектору.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що більшість існуючих підходів до оцінювання інвестиційної привабливості підприємств зосереджені переважно на фінансово-економічних показниках і не враховують комплексного впливу маркетингових факторів. Це зумовлює необхідність поглиблення теоретико-методологічних засад маркетингових досліджень інвестиційної привабливості, а також розроблення прикладних інструментів їх практичного використання. Отже, тема дисертації Корнійчука Тимофія Андрійовича є актуальною, має вагоме наукове та практичне значення і відповідає сучасним потребам розвитку аграрного сектору економіки України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Дисертація Корнійчука Тимофія Андрійовича містить низку авторських висновків, положень, узагальнень і рекомендацій, що відповідають вимогам до наукових робіт та становлять інтерес з наукової і практичної точок зору. Структура роботи є логічною

і підпорядкована переходу від узагальнення категоріального апарату маркетингових досліджень та інвестиційної привабливості до аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності в аграрному секторі України, а далі – до розроблення прикладних інструментів підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. Така структурна логіка забезпечує послідовний перехід від дефінітивного поля до операціоналізації показників та формування управлінських рекомендацій.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Історичний метод та контент-аналіз застосовано для дослідження еволюції наукових підходів до формування інвестиційної привабливості підприємств, розвитку теорії маркетингових досліджень та інвестиційної діяльності; гносеологічний аналіз – для уточнення сутності категорії «інвестиційна привабливість підприємства»; системний аналіз і синтез – для обґрунтування взаємозв'язку маркетингових та інвестиційних процесів; статистичний і порівняльний аналіз – для оцінки динаміки інвестиційної активності; методи опитування та експертних оцінок – для визначення бар'єрів залучення інвестицій; економіко-математичне моделювання – для формування організаційно-економічного механізму інвестиційного планування. Методична частина дисертації, з урахуванням використаних статистичних групувань, порівняльного аналізу та спеціальних спостережень, дає змогу встановлювати напрями і силу зв'язків між обраними змінними.

У першому розділі дисертації систематизовано теоретико-методологічні засади маркетингових досліджень інвестиційної привабливості підприємств. Зокрема, автором розкрито сутність маркетингових досліджень, їх класифікацію, функції, методи та процедуру проведення (підрозділ 1.1, с. 19–42), визначено поняття інвестиційної привабливості та її роль у функціонуванні й розвитку підприємства (підрозділ 1.2, с. 42–54), а також узагальнено методичні підходи до планування та оцінки ефективності інвестиційної діяльності (підрозділ 1.3, с. 54–75). Інвестиційну привабливість підприємства запропоновано розглядати як комплексну характеристику фінансової стійкості, ринкової позиції, маркетингової активності, інституційної надійності та здатності підприємства забезпечувати ефективне використання інвестиційних ресурсів.

У другому розділі здійснено маркетингове дослідження сучасного стану та перспектив залучення інвестицій у діяльність сільськогосподарських підприємств. На особливу увагу заслуговує аналіз організаційної структури управління інвестиційною діяльністю національної економіки (підрозділ 2.1, с. 78–100), дослідження стану галузі сільського господарства України в умовах війни в розрізі інвестицій (підрозділ 2.2, с. 100–114), а також експертна оцінка інвестиційної привабливості галузі сільського господарства України (підрозділ 2.3, с. 114–128). Важливим є те, що автор пов'язує

інвестиційну проблематику не лише з фінансовими показниками, а й з безпековими, логістичними, законодавчими, управлінськими та інституційними бар'єрами залучення капіталу. Емпірична частина дослідження поєднує офіційні статистичні джерела, галузеві огляди, корпоративну звітність та масиви маркетингових індикаторів, що дозволяє коректно поєднати фінансову і маркетингову площини аналізу.

У третьому розділі обґрунтовано формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств на основі маркетингового дослідження. Представляє науковий інтерес концепція Банку залучення інвестицій як інституційного інструменту концентрації функцій щодо залучення, супроводу та інформаційного забезпечення інвестиційних проєктів (підрозділ 3.1, с. 132–152). Заслуговує на увагу розроблена методика підвищення інвестиційної привабливості підприємства при інвестиційному плануванні, що ґрунтується на вартісно-орієнтованому підході та передбачає використання показників дисконтованих грошових потоків, рентабельності власного капіталу й вартості капіталу (підрозділ 3.2, с. 152–174).

Значним науковим результатом дисертації є сформований організаційно-економічний механізм інвестиційного планування сільськогосподарських підприємств, поданий як тривимірна модель із використанням методу морфологічної комбінаторики, що дозволяє узгодити стратегічні цілі підприємства з параметрами інвестиційного планування та оцінкою його ефективності (підрозділ 3.3, с. 174–186). Практична апробація запропонованих підходів на прикладі ТОВ «БІЗНЕС АГРО ПОДІЛЛЯ» підтверджує прикладну спрямованість дослідження. Важливим є інтегративний характер запропонованого підходу, який поєднує фінансові та маркетингові метрики в єдину аналітичну систему, адаптовану до специфіки українського ринку сільськогосподарської продукції.

Важливо зазначити, що інформаційну базу дослідження сформували наукові праці та розробки провідних вітчизняних і зарубіжних учених з питань маркетингових досліджень, інвестиційної діяльності, формування інвестиційної привабливості підприємств, стратегічного маркетингу та інвестиційного планування; офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Національного банку України, міжнародних фінансових організацій; чинні нормативно-правові акти України; фінансова та аналітична звітність сільськогосподарських підприємств; результати маркетингових досліджень, експертних опитувань і анкетування представників аграрних підприємств та фахівців галузі, проведених автором.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація за своїм змістом відповідає актуальним напрямкам розвитку маркетингової науки та практики, пов'язаним із формуванням сучасних підходів до забезпечення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання, удосконаленням інвестиційного планування, розвитком

інституційного забезпечення інвестиційної діяльності та підвищення ефективності використання маркетингових інструментів у процесі прийняття інвестиційних рішень.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження. Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання розроблених методичних підходів, моделей та рекомендацій у діяльності сільськогосподарських підприємств для підвищення інвестиційної привабливості, удосконалення інвестиційного планування та формування ефективних маркетингових стратегій залучення капіталу.

Результати роботи можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні програм підтримки інвестиційної діяльності аграрного сектору; сільськогосподарськими підприємствами при розробленні інвестиційних проєктів та стратегій розвитку; фінансовими та інвестиційними установами при оцінці інвестиційних ризиків; закладами вищої освіти у навчальному процесі за спеціальністю 075 «Маркетинг» при викладанні дисциплін «Маркетинг», «Маркетинг за видами діяльності: аграрний маркетинг», «Стратегічний маркетинг».

Практичне значення роботи підтверджується актом впровадження результатів дисертації у ТОВ «БІЗНЕС АГРО ПОДІЛЛЯ». У ньому зазначено використання теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо розроблення методики підвищення інвестиційної привабливості підприємства при інвестиційному плануванні, а також можливість застосування запропонованої методики у маркетинговому відділі. Це підтверджує трансфер результатів дослідження у практичну площину та можливість використання запропонованих методик у реальних умовах прийняття управлінських рішень.

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях. Основні положення дисертації відображено у 12 наукових працях здобувача, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 колективні монографії та 6 тез наукових доповідей. Тематика публікацій охоплює інвестиційну привабливість аграрних підприємств, методичні засади маркетингових досліджень, інноваційний розвиток, інформаційне забезпечення, цифрові інструменти просування та маркетингові комунікації у сфері сільськогосподарської продукції.

Дискусійні положення та зауваження. Незважаючи на загальну високу якість виконаної роботи, низка аспектів потребує додаткового уточнення та розширення для підвищення методологічної строгості та відтворюваності результатів:

1. Перше зауваження пов'язано з потребою явної математичної специфікації авторських підходів до інтегрального оцінювання вартості сільськогосподарських підприємств. Бажано було зафіксувати функціональну залежність між фінансовими та маркетинговими параметрами з окресленням ендогенного ядра і набору контрольних змінних, а також з визначенням шкал нормування і вагових коефіцієнтів для категорійної

коректності у продовольчому сегменті. Формалізація моделі у вигляді системи рівнянь із явним визначенням залежних та незалежних змінних, функціональних форм і обмежень на параметри полегшила б розуміння логіки оцінювання та створила б передумови для реплікації дослідження на інших вибірках і ринках.

2. Другий блок рекомендацій торкається діагностики статистичних припущень. Варто було навести перевірки на мультиколінеарність, гетероскедастичність і автокореляцію, а також розглянути специфікації з фіксованими ефектами для підприємств і товарних підкатегорій, де структурні відмінності можуть зміщувати параметри. Зокрема, наявність високої кореляції між окремими фінансовими показниками або між маркетинговими індикаторами може призвести до нестабільності оцінок коефіцієнтів регресії та утруднити інтерпретацію результатів. Застосування факторного аналізу або методу головних компонент могло б допомогти у зменшенні розмірності простору предикторів і виявленні латентних конструктів, що стоять за набором спостережуваних змінних.

3. Третя пропозиція пов'язана з ризиком зворотної причинності між прибутковістю та рівнем інвестицій. Для зниження такого ризику доречно застосувати лагові змінні у поєднанні з інструментальними проксі для інвестованих витрат або інвестиційного охоплення, що не корелюють з прихованими чинниками прибутковості. Проблема ендогенності є критичною у дослідженнях зв'язків між інвестиціями та фінансовими результатами, оскільки успішні підприємства можуть мати більше ресурсів для інвестування у маркетинг та просування, що створює зворотний причинно-наслідковий зв'язок. Використання панельних даних із часовими лагами, інструментальних змінних або різницевого оцінювання могло б підвищити каузальну інтерпретацію отриманих результатів.

4. Четверте зауваження звертає увагу на добір і опис вибірки. Варто докладно подати часовий горизонт, джерела даних, критерії включення власників фермерських господарств та експертів, підходи до дефляції фінансових рядів та нормування на активи, виручку або власний капітал для запобігання масштабному ефекту. Детальний опис процедури формування вибірки, включно з обґрунтуванням вибору конкретних підприємств і експертів, критеріями виключення спостережень із пропущеними значеннями або викидами, а також процедурами трансформації змінних, є необхідною умовою для оцінки зовнішньої валідності результатів та можливості їхнього узагальнення на ширшу сукупність підприємств аграрного сектору.

5. П'ята рекомендація стосується чутливісних перевірок. Бажано було продемонструвати стабільність висновків щодо альтернативних вимірників обізнаності інвесторів, наприклад, індексів пошукової активності, панельних опитувань або панелі сканданих з відділенням повторних інвестицій і частоти їх заміни. Робастність результатів

до вибору операціоналізації ключових конструктів є важливою ознакою надійності висновків. Використання методу багатомірної чутливості або проведення аналізу для різних підвбірок могло б підтвердити, що виявлені закономірності не є артефактом конкретного способу вимірювання змінних або специфіки окремих спостережень.

Викладені вище зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, а лише можуть слугувати предметом наукової дискусії під час захисту дисертації.

Загальний висновок. В цілому дисертація Корнійчука Тимофія Андрійовича на тему: «Маркетингові дослідження інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств в процесі відбудови економіки України» є завершеним науковим дослідженням, виконаним самостійно на актуальну тему. Робота містить науково обґрунтовані положення, висновки та рекомендації, має теоретичне і практичне значення, а її результати спрямовані на вирішення важливого науково-практичного завдання щодо підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств на основі маркетингових досліджень. Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор, Корнійчук Тимофій Андрійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 075 «Маркетинг» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент професор кафедри менеджменту імені професора Й. С. Завадського Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, доцент Віталій ВАКУЛЕНКО